Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Wähäjärvenkatu 6
13200 HÄMEENLINNA

30.9.2021

Lakivaliokunnalle

HE /2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

LAUSUNTO

Lakivaliokunta on pyytänyt Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriltä lausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioiksi vuodelle 2022 Pääluokan 25 osalta.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja lausuu näkemyksenään kunnioittaen seuraavaa.

Talous- ja velkaneuvonta

Talousarviossa esitetään lisärahaa 1 miljoona euroa Suomen Pankin ehdottaman talousosaamisen strategian toteuttamiseksi. Onkin tärkeää, että strategiaa toteutetaan pitkällä aikavälillä ja pysyvällä rahoituksella. Tavoitteena on, että suomalaiset ovat maailman parhaita talousosaajia vuonna 2030 ja että mahdollisimman moni ymmärtää talousosaamisen tärkeyden omassa elämässään ja pystyy tekemään taloudenpitonsa kannalta hyviä päätöksiä. Taloudellinen epäonnistuminen johtaa usein syrjäytymiseen ja laajoihin yhteiskunnallisiin ongelmiin useammassakin sukupolvessa.

Tällä hetkellä talous- ja velkaneuvonta järjestetään 6 viraston toimesta. Järjestelmällisimmin strategia olisi toteutettavissa yhden viraston mallilla. Onkin tärkeää, että oikeusapu- ja edunvalvontapiirien yhdistämisessä edetään aikataulun mukaisesti (alkaisi 2023) ja uuden viraston perustamiseen ja toimintaan varataan riittävä rahoitus jo vuodelle 2022.

Johdonmukaisella organisoinnilla on saavutettavissa säästöjä ja kansalaiset tulevat kohdelluksi yhdenmukaisella tavalla. Talous- ja velkaneuvonnassa on lähdetty laatimaan velkajärjestelyiden maksuohjelmia. Menettelyllä on jo saatu merkittäviä säästöjä. 2017 selvittäjänkuluihin meni 2,6 miljoonaa ja 2020 enää 1,3 miljoonaa. Resursoimalla talous- ja velkaneuvontaan, osaamiseen ja ohjelmistoihin, on säästöjä maksuohjelmien laatimisessa saatavissa vieläkin enemmän. Myös asiakkaat hyötyvät nopeampina maksuohjelmina ja käsittelyaikoina.

Julkinen oikeusapu

Julkisessa oikeusavussa on jouduttu resurssien puutteen vuoksi vähentämään henkilöstöresursseja ja virkoja on ollut lupa täyttää vain määräaikaisesti. Rahoitusvajetta katetaan määräaikaisella rahoituksella ja siirtomäärärahoilla. Tämä ei ole tehokasta, eikä tuo todellisia säästöjä.

Kun lakimiesten kysyntä on muualla yhteiskunnassa suurta ja lakimiesten palkkataso on merkittävästi noussut muualla, ovat määräaikaisuudet aiheuttaneet rekrytointivaikeuksia ja tehottomuutta asiaa hoitavan oikeusavustajan vaihtuessa usein. Myöskään asiakkaan kannalta ei ole hyvä, että oikeusavustaja vaihtuu usein toimeksiannon aikana. Kuitenkin samaan aikaan palveluiden tarve on suuri. Kansalaisten oikeussuojan saatavuus julkisessa oikeusavussa tulee turvata sekä tuomioistuinkäsittelyssä että ulkoprosessuaalisissa asioissa ja pysyviä tehtäviä hoitamaan tulee nimittää vakituiset virkamiehet. Oikeusavussa resurssien vähentäminen ei tuo säästöjä valtiolle. Jos oikeusapu ei pysty oikeudellista apua tarjoamaan, on avuntarvitsijalla tällöin usein mahdollisuus mennä yksityiselle, jonka palvelu ei yhteiskunnalle tule oikeusapua edullisemmaksi.

oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että oikeusaputoimistoissa pyritään tarjoamaan oikeudellista apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa laajalla valtakunnallisella verkostolla ja monikanavaisesti mm. antamalla oikeudellista neuvontaa niin etäpalveluna, puhelimitse kuin chat-palvelun kautta.

Tämän avun tarve on koronavirustilanteen johdosta lisääntynyt merkittävästi ja samalla tulonmuodostus oikeusaputoimistoissa on heikentynyt. Tilanne heikentää entisestään oikeusavun erittäin heikkoa taloudellista tilannetta ja vaarantaa siten julkisen oikeusavun asiakkaiden oikeusturvaa. Koska oikeusavun tulot riippuvat asiakkaiden maksukyvystä, eikä oikeusavun pitäisikään pyrkiä maksimoimaan asiakaslaskutustaan, tulisi oikeusavun olla bruttobudjetoitua kuten yleinen edunvalvonta on.

Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden painopiste on siirtynyt yksityiseltä sektorilta oikeusaputoimistoihin. Vaikka turvapaikanhakijoiden määrä ei ole viime vuosina lisääntynyt, tilanne kansainvälistä suojelua koskien on edelleen altis nopeille muutoksille. Kansanvälisen suojelun asioissa on nyt olennaista Afganistanin tilanne ja se, pääsevätkö ja millä aikataululla ihmiset pakenemaan sieltä. Mikäli yhtään laajempi maasta poistumista tulee, tulevat vaikutukset heijastumaan myös oikeusaputoimistojen asiakasmääriin kansainvälisen suojelun asioissa. Tähän tulee varautua myös resurssien puolesta. Myös mahdolliset helpotukset perheenyhdistämiseen näkyvät Afganistanin osalta asiakasmäärissä, koska neuvonnan tarve muutoksista ja hakemisen edellytyksistä tulee kasvamaan muuttuneessa tilanteessa.

Yleinen edunvalvonta

Edunvalvonnan päämiesmäärät ovat olleet jo pitkään jatkuvassa kasvussa. Digi- ja väestötietoviraston ruuhkasta johtuen päämiesten määrän kasvu on tilapäisesti vähentynyt vuonna 2020 ja 2021.

Ennusteiden mukaan edunvalvonnan päämiesmäärä kasvaa poikkeustilanteen päätyttyä edelleen noin 3 % vuosivauhdilla, mikä tarkoittaa noin 1.000 päämiehen lisäystä per vuosi. Kasvu edellyttää lisähenkilöstön palkkaamiseen pysyvää rahoitusta.

Edunvalvontahakemusvaiheessa henkilön taloudelliset asiat ovat yleensä jo hyvin kriittisessä vaiheessa monilta osin ja edunvalvonnan alkaessa päämiehen tilanne vaatii edunvalvojalta kiireellistä asioiden haltuunottoa ja viipymättä suoritettavia toimenpiteitä. Viiveet uusien päämiesten edunvalvontaan määräämisessä lisäävät riskiä siitä, että päämies tulee edunvalvontaan vasta, kun asiat ovat jo päässeet aiempaa huonompaan tilaan, mikä jo sinänsä heikentää päämiehen oikeusturvaa. Mainitusta syystä edunvalvonnan alkaessa päämiehen asioiden selvittäminen ja hoitaminen vaativat aiempaa enemmän työtä. DVV on saanut lisärahoitusta, mutta tämä ei ole vielä merkittävästi näkynyt uusissa edunvalvonnoissa tai nopeammissa lupaprosesseissa. Jos DVV onnistuu nopeuttamaan määräämisprosessia tai saa ruuhkiaan purettu ja edunvalvonnan päämiesmäärät nopeasti kasvavat, voi nykyisellä resurssilla tähän vastaaminen olla vaikeaa.

Yleinen edunvalvonta on bruttobudjetoitua ja haluammekin kiinnittää huomiota siihen, että päämiesmäärän kasvaessa lisääntyvät myös edunvalvonnan palkkiotulot valtiolla. Edunvalvonnan tulos kattavat n. 80% edunvalvonnan kuluista.

ICT

Koronavirustilanne on korostanut entisestään jatkuvaa tarvetta ict-pohjaisten palvelujen kehittämiseen, jotta oikeusapu-, talous- ja velkaneuvonta- sekä edunvalvontapalvelut voidaan tuottaa laadukkaasti ja taata asiakkaille monikanavaiset palvelut myös tulevaisuudessa.

Hämeenlinnassa

Jokinen Teemu 912090104

Allekirjoittaja Jokinen Teemu 912090104
DN: cn=Jokinen Teemu 912090104, c=FI, o=Oikeusministeriö, email=teemu.jokinen@oikeus.fi
Päivämäärä: 2021.09.30 07:42:30 +03'00'

Johtaja
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri